

Vláda dál hraje vabank se zemědělskými dotacemi. K návrhu oslabení ekologických požadavků obdrží reakci Evropské komise do konce října.

22.10.2024 - | Hnutí DUHA

Vláda dál hraje vabank se zemědělskými dotacemi. K návrhu oslabení ekologických požadavků obdrží reakci Evropské komise do konce října.

Ministr zemědělství Marek Výborný zaslal Evropské komisi i přes námitky ekologických organizací návrh na výrazné oslabení environmentálních ambic dotací ze Společné zemědělské politiky (SZP) na další roky. Stále je ve hře, že Evropská komise takový návrh oprávněně neschválí a zemědělci budou muset narychlo opět měnit plány. Jasně by mělo být dle informace zástupce komise do konce října. V odpovědi na otevřený dopis Zeleného kruhu, který oslabení podmínek kritizoval [1], pak Úřad vlády ČR uvedl, že nově navržený systém podpoří environmentální potřeby zemědělské krajiny účinněji než dosavadní systém 6-miliardové dobrovolné celofaremní ekoplatby. [2] Tomu však neodpovídají data.

V rámci procesu modifikace Strategického plánu SZP musí Evropská komise posvětit změny navržené ministerstvem zemědělství. Finální reakci ke změnám navrženým pro příští roky obdrží ministerstvo od Evropské komise do konce října, jak uvedl její zástupce na jednání pracovní skupiny Monitorovacího výboru SZP. Pokud bude reakce zamítavá, potvrdí se předchozí varování ekologických organizací, že ministr i zástupci zemědělských organizací prosazují neobhajitelné oslabení podmínek. To by nyní ohrozilo nejvíce samotné zemědělce.

Ministr Výborný se již několik měsíců snaží prosadit návrh, který by v důsledku vedl k tomu, že z krajiny oproti roku 2023 zmizí desetitisíce hektarů ploch pro přírodu, které vznikly díky podmínce vyčlenění minimálního podílu krajinných prvků nebo úhorů v rámci tzv. celofaremní ekoplatby. Podmínku chce nyní ministr změnit tak, že kromě ochranných pásů okolo vodních toků nebudou muset zemědělci dělat nic navíc oproti předchozímu období SZP před rokem 2023, jak ukazuje analýza Hnutí DUHA (viz tabulka v [3]).

Vláda podle odpovědi na otevřený dopis Zeleného kruhu jako dostačující náhradu za podmínku považuje nově navržené dotace na podporu vzniku nových a údržbu stávajících krajinných prvků. Jakkoli je tento záměr sám o sobě pozitivní, podle ekologických organizací se jednoznačně nejedná o relevantní alternativu z několika důvodů:

1. Na nové ekoplatby bude vyčleněno jen 3,5 % rozpočtu ekoplateb, a to jen za předpokladu, že finance budou vyčerpány dle cílových hodnot. O tom lze přitom vzhledem k pozdnímu informování a stále nedotaženým podmínkám oprávněně pochybovat. Minimálně 90 % financí z rozpočtu ekoplateb má jít i nadále na environmentálně oslabenou celofaremní ekoplatbu (viz tabulka v [4]).
2. Největší novou ekoplatbou má být dotace “na podporu údržby krajinných prvků”, která bude čerpána zejména již na existující plochy v krajině. Do krajiny však nové plochy přinese jen marginálně. Oproti tomu oslabení požadavku na vyčlenění ploch pro přírodu povede k rušení desetitisíců hektarů environmentálně podpůrných ploch. Celkový přínos pro krajinu tak bude bez pochyby negativní.

Podle ekologických organizací je proto vedle zavedení nových ekoplateb potřeba zachovat v rámci celofaremní ekoplatby požadavek na vyčlenění alespoň 2 % krajinných prvků a úhorů. Taková kombinace bude motivovat zemědělce k vytváření mezí, remízků či mokřadů mnohem lépe.

Neadekvátní využití vynaložených peněz ze SZP potvrdil v září Evropský účetní dvůr. Podle jeho závěrů národní Strategické plány "neodpovídají úrovni ambicí EU v oblasti klimatu a životního prostředí". [5] Je zřejmé, že další oslabování ekologických požadavků tento stav ještě zhorší.

Martin Rexa, koordinátor zemědělské kampaně Tohle Žeru Hnutí DUHA, říká: „Ministr Výborný ustoupil tlaku velkoagrární lobby bez ohledu na následky. Nyní se snaží přesvědčit Evropskou komisi, aby s návrhem oslabení ekologických požadavků souhlasila, a vytváří nová dotační opatření, ačkoli je jasné, že nejsou relevantní alternativou. Ví přitom, že by se nebylo čemu divit, kdyby Komise na tuto hru nepřistoupila. Přesto však dál hraje vabank.“

Alžběta Procházková, zemědělská expertka WWF v Česku, říká: „Stávající diskuse o modifikaci ekoschémat strategického plánu otevřela dlouho opomíjené téma péče o krajinné prvky. Ty často v naší krajině ztrácejí druhovou pestrost, zarůstají nebo ztrácejí adaptační a krajinotvornou hodnotu. Péče o ně by měla být do budoucna bez nejmenší pochyby součástí zemědělské politiky. Předkládaný návrh ale přichází velmi pozdě a jeho detailní nastavení stále není známo. Může se proto velmi dobře stát, že pokud by byl schválen Evropskou komisí, navrhovaná opatření si žádní zemědělci v příštím roce brát nebudou a nevyužité peníze se zpět rozmělní v celofaremní ekoplatbě. Jen s nenápadnou změnou, že je zemědělci dostanou, aniž by museli naplnit environmentální požadavky, na které byly finanční zdroje ekoplateb původně určeny.“

Václav Zámečník, zemědělský specialista České společnosti ornitologické, říká: „Ministerstvo na jedné straně ruší jednoduché a přitom pro přírodu přínosné podmínky celofaremní ekoplatby, které do krajiny na úrovni celé České republiky vnáší tolik žádoucí podporu půdy i živé přírody. Místo toho zavádí péči o stávající krajinné prvky, což je určitě potřebná aktivita, ale úplně nezapadá do obvyklé zemědělské praxe. Stále přitom není jasné, jak se budou řešit místní specifické podmínky nebo rozdílná náročnost samotné péče podle typu krajinného prvku. Současně ani samotné ministerstvo nečeká, že se bude tato ekoplatba masivně využívat. Logickým krokem by proto mělo být odborné posouzení, co nová změna vlastně přinesou, k tomu ale ministerstvo zatím podnět nedalo.“

Kontakty:

Martin Rexa, koordinátor zemědělské kampaně Hnutí DUHA,
tel.: 775 894 642, e-mail: martin.rexa@hnutiduha.cz

Václav Zámečník, zemědělský specialista České společnosti ornitologické,
tel.: 776 368 360, e-mail: zamecnik@birdlife.cz

Alžběta Procházková, zemědělská expertka WWF v Česku,
tel.: 775 147 742, e-mail: aprochazkova@wwfcee.org
Eva Pernicová, tisková mluvčí Hnutí DUHA,
tel.: 734 770 020, e-mail: eva.pernicova@hnutiduha.cz

Poznámky:

[1]
<https://hnutiduha.cz/aktualne/rekordni-rok-eroze-pudy-extremni-teploty-ekologicke-organizace-vyzval-y-vladu-aby>

[2] <https://drive.google.com/file/d/1lmijNWSCMvEtWgmR9nJ7bOd-KXOjmk8O/view?usp=sharing>

[3] Analýza tzv. neprodukcčních ploch ukazuje, že návrh oslabení požadavku na vyčlenění tzv. neprodukcčních ploch v rámci celofaremní ekoplatby (na 5 % neprodukcčních ploch orné půdy včetně možnosti započítat plodiny vázající dusík s koeficientem 0,5 a meziplodiny s koeficientem 0,3) by většinově nevedl ke změně běžné praxe oproti předchozímu období SZP a naopak by vedl k rušení zejm. úhorových ploch vzniklých v roce 2023.

Neprodukcční plochy	2022	2023	2025	% zemědělské půdy	% orné půdy	Poznámka
Evidované krajinné prvky	~ 10 500	~ 10 500	?	0,30	?	Již existující plochy. Při koeficientu 2 = 0,6 %
Úhory 2022	13 600			0,38	0,54	Již existující plochy.
Úhory 2023		90 000	- ~ 70 000 ha?	2,54	3,57	Větší část nově vzniklých ploch, část již existujících ploch, část formálně převedená z TTP.
- zelené úhory		70 000	?			
- nektarodárné úhory		20 000	?			
Pásy podél vodních toků		2 700		0,08	0,11	Nově vzniklé plochy.
AEKO biodiverzita na orné půdě	5 200	5 800		0,16	0,23	Část již existujících ploch, část nových ploch.
Agrolesnické systémy		600		0,02	0,02	
Nové krajinné prvky			100	0,003	0,00	
Plodiny vázající dusík		110 000			4,36	Vykázané v rámcí DZES 8. Při koeficientu 0,5 = 2,18 %
Meziplodiny		120 000			4,76	Vykázané v rámcí DZES 8 Při koeficientu 0,3 = 1,43 %

Za současné situace mohou:

- plodiny vázající dusík a meziplodiny naplnit minimálně 3,61 % neprodukcčních ploch, pravděpodobně ale o dost více.
 - úhory evidované před rokem 2023 (0,54 %) a nové pásy podél vodních toků (0,11 %) mohou naplnit dalších 0,65 %.
 - opatření z Agroenvironmentálně-klimatických opatření z Programu rozvoje venkova AEKO biodiverzita na orné půdě a agrolesnické systémy mohou naplnit až dalších 0,25 %.
 - nejasná je způsobilost tzv. vnějších krajinných prvků nebo zaevidování dalších již existujících prvků, které mohou číslo dále navýšit; současné evidované EVP však naplní minimálně okolo 0,6 %.
- Dohromady existující opatření mohou naplnit minimálně 5 % neprodukcčních ploch (součet všech ploch se započítáním koeficientů tvoří 5,11 %). Z nově vzniklých skutečně neprodukcčních ploch tudíž naprostá většina pravděpodobně opět z krajiny zmizí.

[4] Analýza rozpočtu ekoplateb ukazuje, že navrhované nové ekoplatby na podporu krajinných prvků tvoří pouze zlomek rozpočtu ekoplateb oproti celofaremní ekoplatbě, která tvoří přes 90 % rozpočtu. Analýza přitom ukazuje "ideální" stav využití financí při naplnění zacílení ("plánovaný roční výstup"), který nelze očekávat.

Ekoschéma	Sazba (kč/ha)	Plánovaný roční výstup (ha)	Roční rozpočet (kč)	Podíl z rozpočtu ekoschémat
Celofaremní ekoplatba (SP 2023)	1 623	3 531 022	5 730 848 706	93,5
Celofaremní ekoplatba (dopad nových ekoplateb při plném plnění)	1 563	3 531 022	5 519 439 048	90,1
Prémiová ekoplatba (SP 2023)	14 880	12 000	178 560 000	2,9
Udržitelné hospodaření s živinami (návrh SP 2023)	205	1 048 000	214 840 000	3,5
Pásové střídání plodin (návrh SP 2024)	9 750	2 000	19 500 000	0,3
Tvorba nových KP (návrh SP 2024)	9 000	100	900 000	0,015
Údržba KP (návrh SP 2024)	38 750	5 000	193 750 000	3,162
Celkový rozpočet dle SP na ekoschémata v 2025			6 126 989 048	

[5] https://www.eca.europa.eu/ECAPublications/SR-2024-20/SR-2024-20_CS.pdf

<https://hnutiduha.cz/aktualne/vlada-dal-hraje-vabank-se-zemedelskymi-dotacemi-k-navrhu-oslabeni-ekologickych-pozadavku>